

Крилова Д.
*студентка факультету права і міжнародних відносин
Державного університету
«Київський авіаційний інститут»
Науковий керівник : к.і.н., доцент кафедри
теорії держави і права, конституційного
і адміністративного права ДУ «КАІ»
Череватюк В. Б.*

ЕВОЛЮЦІЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРАВОЗАХИСНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Зустріч нашого студентського колективу із керівницею аналітичного напрямку Центру прав людини ZMINA Онисією Синюк, спонукала мене до роздумів щодо розвитку громадських ініціатив в контексті захисту прав людини в умовах збройної агресії. Адже кожен з нас, особливо той хто обрав юридичну професію, має вже сьогодні розуміти наскільки важливо не залишатися осторонь від тотального порушення прав людини під час війни. Цілком закономірно, що вже сьогодні, починаючи із студентської лави, в силу набутих в університеті знань, ми маємо бути готові захищати не тільки свої права, а й тих, чиї права порушуються. А так як громадський сектор в Україні з початком повномасштабного вторгнення РФ став одним із ключових елементів захисту прав людини, варто проаналізувати процес розвитку, еволюції громадських ініціатив під впливом викликів воєнного часу. А якщо врахувати, що громадські об'єднання, в обставинах, що склалися, діють набагато швидше і ефективніше, часто випереджаючи державні механізми, то їх діяльність заслуговує на окреме дослідження. Еволюція громадських ініціатив в Україні пройшла шлях від нечисленних дисидентських рухів до потужного сектору громадянського суспільства, що відіграє ключову роль у державотворенні, особливо після Революції Гідності 2014 року. Так, наприклад, результати соціологічних досліджень свідчать про те, що український волонтерський рух у 2014 р. за масштабом поширення став безпрецедентним виявом громадської самоорганізації [1, с. 52].

Якщо ж говорити саме про еволюцію громадських правозахисних ініціатив в Україні, то уже після 2022 року, то тут варто зосередитись на таких основних змінах як перехід від локальної активності до масштабного самоорганізованого руху, що став невід'ємною частиною національної безпеки та соціальної стабільності. За даними досліджень, на кінець 2025 року в Україні діють понад 107 тисяч громадських об'єднань та 33 тисячі благодійних організацій [2].

Криштанович М. Ф., розглядаючи перспективи подальшого розвитку громадських ініціатив в Україні, зосередив увагу на важливості вдосконалення діяльності саме правозахисних громадських організацій в умовах воєнного стану, зауваживши, що посилення потенціалу цих

організацій не лише зміцнює захист прав людини, але й сприяє створенню більш прозорого, справедливого та ефективного урядування. Крім того, важливою є думка вченого щодо вдосконалення правозахисних ініціатив в контексті міжнародного визнання, сприяння та підтримки [3, с. 462].

Саме таким міжнародним визнанням у 2022 році стало присудження Нобелівської премії миру українській правозахисній організації «Центр громадянських свобод». Основний аргумент для присудження найпрестижнішої міжнародної нагороди в цьому випадку були визнанні видатні зусилля з фіксування воєнних злочинів, порушень прав людини та зміцнення демократії в Україні.

Поділяємо думку Горобця В.В. щодо того, наскільки сьогодні українське громадянське суспільство можна вважати прикладом для інших держав саме у контексті реагування на кризові ситуації. Заслугове на увагу здатність українського громадянського суспільства до мобілізації та реалізації складних проектів, таких як міжнародний краудфандинг (спільнокошт, громадське фінансування або народне фінансування) для військових потреб, або волонтерська допомога на деокупованих територіях. Саме такі ініціативи демонструють значний потенціал до подальшого розвитку та інтеграції в процеси післявоєнної відбудови [4, с. 22].

Якщо в цілому говорити про ті зміни, які відбуваються у громадських правозахисних ініціативах, то тут варто наголосити на їх гібридності (поєднання волонтерської діяльності, благодійності та спроб впливати на політичні рішення), формуванні у більш масштабні сталі фонди та ГО, що працюють системно.

Проте основною їх характеристикою в умовах війни є мілітаризація та гуманітарний фокус, так як ключовим напрямком їх діяльності є допомога ЗСУ, ветеранам, забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та відновлення зруйнованої інфраструктури. Також зауважимо, що ключовою особливістю громадських правозахисних ініціатив сьогодення є високий рівень цифровізації, зокрема активне використання соцмереж, месенджерів та платформ для швидкого збору коштів, логістики та координації. Якщо проаналізувати безпосередній вплив цифровізації на громадські правозахисні ініціативи, то можна виокремити такі аспекти: цифрові платформи забезпечують високу швидкість мобілізації та масштабність впливу, будучи фінансово доступнішими, ніж традиційні формати; впроваджуються онлайн-сервіси, що дозволяють громадянам моніторити діяльність влади та ефективно взаємодіяти з нею; використовуються онлайн курсів для навчання та просвітницької діяльності серед населення.

Завершуючи наше дослідження? хотілося б відзначити важливу роль у розвитку сучасних правозахисних ініціатив в Україні Центру прав людини ZMINA — громадянської організація, діяльність якої спрямована на захист прав людини, документування воєнних злочинів, підтримку громадських активістів та інформаційну адвокацію. В умовах повномасштабної війни Центр активно здійснює моніторинг порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях, проводить аналітичне дослідження, освітні програми

та інформаційні компанії, спрямовані на утвердження демократичних цінностей і верховенство права. Діяльність ZMINA є прикладом того, як громадський сектор в умовах воєнного стану не лише доповнює державні механізми захисту прав людини, а й формує нові підходи до правозахисної діяльності, перетворюючи громадську активність, міжнародну адміністрацію та цифрові інструменти комунікації [5].

Таким чином еволюція правозахисних громадських ініціатив в період воєнної агресії характеризується трансформацією, адаптацією, розширенням функцій та демонструє здатність громадськості швидко реагувати на критичні виклики та забезпечувати захист прав людини навіть в умовах повномасштабної війни.

Список використаних джерел

1. Череватюк В. Б. Безпальча О. О. Громадянське суспільство в Україні: етапи формування та нові громадські ініціативи Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2015. № 4. С. 48-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_4_11.

2. Семенюта Ірина. Кількість громадських організацій в Україні за час повномасштабної війни перевищила сто тисяч, — дослідження. URL: <https://cs.detector.media/community/texts/186603/2025-10-29-kilkist-gromadskykh-organizatsiy-v-ukraini-za-chas-povnomasshtabnoi-viyny-perevyschyla-sto-tysyach-doslidzhennya/>

3. Криштанович М. Ф. Характеристика особливостей вдосконалення діяльності правозахисних громадських організацій в умовах воєнного стану. *Наукові інновації та передові технології*. 2024, № 2(30). С. 462. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-455-464](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-455-464)

4. Горобець В.В. Громадянські ініціативи та їх роль у захисті прав людини під час війни в Україні. *Політикус. Політичні інститути та процеси*. 2024, Випуск 5. С. 22 DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.3>

5. Центр прав людини_ZMINA URL: <https://zmina.ua/>